

որ զիկանոր բնութեւն եւ արդէն արտոնջարու սկը- սած է:

— Ենդգիւղայի սու տարուան առաջին 7 ամսուան մէջ բրած վաճառականութեան հաշիւն ի պաշ- տանէ հրատարակուեցաւ: Դուրս հանուած վա- ճառքն 1855ին համեմատութեամբ հարիւրին 38 իսկ 1856ին համեմատութեամբ հարիւրին 20 աւելցելու է: Կսկիւր ամսուան մէջ դուրս իրիւում վաճառքին գինը 75 միլիան սկեպլին է:

Ներգիտանի վերջին թղթերը դարձեալ Անգլիացոց համար շատ դժբախտ լինի բերաւ: Գաղթարտքի մէջ գանուած բոլոր անգղիական զորքն իրենց Ուիլէր հրամանատարին հետ նարգուէլէն ետքը, Կանա Կահայ նոյնազորի ադաւանքաց գըւ- իր 210էն աւելի կոմոլոք եւ ազաք հրատարակը ժողովեց եւ սրէ անցուց: Յաւիտի Էին Ակրոյի մաս նոյն քաղաքին անգղիայի զորքն Կանաքի ապրա- տանքաց հետ որոնք 10,000ի շափ էին, դայմուե- ցաւ: Անգլիացիք (միայն 500 հոգի) թշնամուցը բազմութեան յաղթուելով՝ եւ քաշուելու ստի- պաւ եղան. իրենց կորուստը 150 հոգի է, որոնց մէջ քանի մը մեծ պաշտօնականներ ալ կան: Յա- յիտի մին Աւազդուի մէջ ապստամբութիւնը դուրսէն Էնգիլիները շատ պաշտօնականներ իրենց կանանցն ու աղջիկ հետ ոյրէ անցուցին:

Մասերս Աւոթի թողարտութեան ապստամբ զորքն ալ (30000 հոգի) Տեղհիկ զորաց հետ միա- ցաւ, որով Անգլիացոց դորձողութիւնները շատ կը դժուարանան: Տեղհիկ առջեւ կեցող զորքն որոնք հրամանատարութեամբ Ռոյալ զորագեան ստան է շատ նեղի մէջ են. չէ թէ միայն թըւ- նամեաց արձակած թնդանութեան այլ նաեւ մաղ- ձացուն իրենց մէջ մեծ կուտրած կ'ընեն, Անգ- ղիացոց քովը գանուող հեղին գինուորներն ալ իրենց միշտ հոգ կը սրածնան, որովհետեւ կը վախճաւի որ ասանք ալ յարմար ստիթ մը դրա- նելուան ոյրս իրենց ապստամբ ազգակցաց կողմը կ'անցնին: Անգլիացոց կողմանէ եկած լրերը կ'ը- սեն թէ Տեղհիկ մէջ միայն 10—12,000 զորք կայ, եւ քաղաքին վաւոյն սպառած է եւ նորէն շե- նելու փորձն եկած անձրեւներուն պատճառաւ չէ յաջողաց: Եւսոյ արիւշ լրերը կը հաստատեն թէ ապստամբը 10,000 կորստ (ջրա) վաւոյ ու- նին: Յաւիտի մէջ անգղիական զորքն երեք ան- գամ լայն գաշախ վրայ ապստամբաց գնդերը ցար- կին եւ մեծ կորստով եւս մըրցին:

Անգլիայի մէջ քիչ բնասելի կայ որ Հնդկաս- տան աղպական կամ ծանօթ մը շունենաց, ասոր համար հոն պատահած գժբախտ դեպքերուն եւ անգլիական լրերը մեծ տխրութիւն կը պա- ճանեն, միանգամայն ժողովուրդը շատ կը գոչ- բացնեն: Արիւտի յարգոց մեծ մասն առհասարակ կը ծանուցանեն թէ ապստամբաց ըրածնե- րուն վաւոյն տեղայն սաստիկութեամբ պիտ'որ ասեալի:

Ո Ռ Ւ Ս Ա Ս Յ Ա Ն

ԱՆՍՏՐԵՆԻ զինուորական կառավարութեան կողմանէ Կիւլի գաւառին (Աւստրիայի սահմանին մտն) կառավարին հրաման իրիւում եղաւ որ շատով մէկ պաւստապի զորաց համար ակը պատրաստէ, որն որ աս օրերս նոյն կողմերը պիտ'որ կայմուի: Ըս դաւմարտակն արդէն կայմուած՝ եւ դէպ ի Գաղիչ ճարից կ'ընծ է: Բայց գետ խորագը- թեան միջակի մէջ կը դանուի: Էլիմարուան Ժա- մանուկս պայտիսի գաւմարտակի մ'Աւստրիական սահմանին վրայ ժայլուելուն պատճառն որոշ չի- գիտցուի: Ամանք կը համայնի թէ պարզապէս աշնան մեծ պիտուորական կրթութիւններն ընելու համար է, որիչներ ալ կ'ըսեն թէ կոստանդնու- պոլսոյ մէջ ծագած վերջին գժտաութեանց համար Պաւստաստան ասով Աւստրիայի ցոյց մ'ընել կ'ու- ղէ: Գարձեալ տեսնք ալ կը կարծեն թէ Աւս- տրիայի Գրագամ անբացնելը որն որ աս մտերս մեծ գործունէութեամբ յաւաք կ'ընթաց, աս զե- նուորական շարժման պատճառ կ'ընծ է: Ըս կոր- ձեաց մէջ ամենէն հասանալիս կ'ընթողը կը

համարուի: Բայց հիմա Օսմանեան մայրաքաղաքին մէջ ինչիկը նորէն խորագըթեամբ վերջանալով՝ աս գործն ալ անտարակցոյ գարձեալ եւս կը քա- շուի: Կարողայի հիմնական միջակը նոյնիսկ՝ ա- մեն ակրութեանց բայց մտնուանդ Ուսաստանի խորագը թեան հաստատուն մնալը շատ հարկաւոր է. դեռ իր վերջին արեւելեան սրտերոյմէն կրած զնաները կատարեալ նորոգուած չեն եւ իր բա- նակին քանի մը նոր կորդուորութիւններ հար- կուոր են որոնք հողիւ քանի մը տարուան մէջ կ'ընան դորձապարուի, եւ ան ատեն կ'ընոյ նոր պա- տերագով մը սրատարասուելը — Եսն հաշիւներուն նայելով՝ Ռուսոյ հիմայ ունեցած զորքը 800,000ի մտ է. սակայն կաւահասան բանակէն զատ միւս ամեն զորքերը խաղաղութեան միջակի մէջ են:

— Կաւահասան բանակէն եկած լրերը միջեւ Յուլիսի 22 կը հասնին: Եսն ամսոյն մէջ Ռու- սոյ ալ թիւին եւ Զերբեղներուն մէջ գարձեալ տրիտոսեղ պատերագմ մ'կողեր է: Գաղթարտքի զորակոյն նոյն թեւին հրամանատարը Մոյրգոսի անցրին բերանը նոր բերդ մը շինելու տարա- մտք մտնուոր գնդով մը գեպ ի նոյն տեղն յաւաք գացեր եւ շէնքին հարկաւոր իրութեք պատրաստելու սկսեր է: Զերբեղներն աս բանս արգելելու համար մեծ բազինութեամբ սուս գոր- ծաւորաց վրայ կը յարձակին եւ երկոյն ստեն քաջութեամբ գաղթուելին ետքը եւս քաշուելու կը ստիպան: Ռուսը մեծ ձգամբ բխրը լըն- ցուցեր եւ թնդանութեամբ զններ են:

Օ Ս Ս Ա Ն Ա Ն Տ Ե Ր Ո Ւ Թ Ի Ն

ԱՆՏՐԵՆԻ ՔՐԵՆԻ կը գրեն: Գամանակէ մը վեր քաղքիս մէջ հասարակաց ապահովութիւնը գրեթէ կորսուած է, որուն պատճառը գլխաւա- բարար հոս գանուող կարողացի գատարակարտա- ներն են: Անցած ամիս Աւստրիայի հպատակներն մեկուն սպաննուելուն պատճառաւ հասարակաց հի- պատաները միարժեքան եւ կառավարութեան ինչպէրցին որ աղպու միջոցներ ի գործ գնէ յան- ձաւորը ձեռք ձգելու: Ըս միջոցիս Եւստրոյց հիւստուր (կ'ընելու թէ սպաննուող Եւստրոյցն մըն է) անձեւոթ անձինքներէ նամակներ քնդ- ունեցաւ. որոնք իրեն կենացն սպաննուով կը պահանջէին որ ինչպէն եւս քաշուի: Ըս պատանս ասոր ամենեւին միւս շարաւ որուն վրայ իրոր Ե- րոպոսոց թողին մէջ շարաւորը մը պիտ'որ տրան- նեց: Ըս գեպքիս վրայ հիւստուրը նորէն ժա- ղովը մ'ընին եւ կառավարութեան ձեւքովը շատ կասկածաւոր եւ անգործ կ'ընտրուցի բանտարակի ստեին:

Ո Ւ Ս Ո Ւ Մ Ն Ա Կ Ա Ն Ք

Ն Ա Ն Ի Ո Ւ Ի Ե Ի Ի Ի
Ե Բ Բ Ո Ւ Բ Կ Ո Ւ Բ Օ Ւ Ե Բ Ս Ե Ե
Պ Ե Տ Ե Կ Ա Ր Ն Ե Ը

ԱՆՏՐԵՆԻ աս միջոցը դայ. ինչպէր գրին մը վրայ տարածեցի, եւ անոր վրայ քանի մը լուցա- վաջոի լուսակիր քսիցի. առկե կարն սկսայ թուղ- թը ձեռքով շինել: Ըսու մը պայծառ լոյս մը ծողկցաւ, բայց դժբախտութեամբ տըքիս միայն ձերմակ թողլով մ'ընեցաւ, որուն վրայ ամենեւին բան մը գրուած չէր: Կարձեալ առաջին անմիթ- թտութեան մէջ ընկանցի:

Արդէն յիշած եմ որ իմ բանտիս մէջ երբեմն կ'ընեմ ոգւոյ տխրութիւն եւ անհակասակեթ քուն մը կը գրայի, որն որ անտարակցոյ սաւած ապականեայ շնչու եւ ստատիկ ծարաւիս Տե- աւեւութիւնն էր, փան զի 11—15 ժամ էր որ կ'ընել մը ջուր բերանս գրած չէի. սակէ գտտ կ'երուս միայն աղած եւ համեմած միս կը, փան զի վիզը եւ բերանս ուսած ըլլալով՝ չէի կ'ընար կարծի տարբերման ուսել: Զորս թիւնս սրտա- քոյ կարգի պահուած էր, եւ ստատիկ տխրութիւնն եւ անհակասութիւնն կը զգայի. ասով կ'ընայ

մեկուիլ թէ ինչու քանի մը ժամ միտքս ժող- վելէն ետքն հաղիս կրցայ մտածել որ թղթին միւս կողմն ոյ պետք էի նայել. կասարութեան կ'ուղէի ինքզինքս գարնեյ թէ ինչու աս խոր- հորդը ժամ մը յատաջ միտքս չեկաւ, փան զի կ'ըն ու աղպական յուսահատութեամբ մը պանի- կայ պատու պատու բրած է. մեկզի նեւած էի: Ըանս սուր զգայութիւնը զիս աս վարանքէն ա- զաւեց: Երկոյն փնտաւելին ետեւ պատան թղթին մէկ կտորը գտած էի, ստիկայ շան աղբուր բըւ- նեցի, եւ մեծ ուրախութեամբ սեւայ որ անա- սուր միտքս իմոյաւ. շատ մ'ամեն կողմ որոնեց եւ նախ պոլիկ կտոր մ'էւ քիչ մ'եւոյն ուրիշ մեծ կտոր մը դուստ ինծի բերաւ: Արեք կտորն ալ իրարու քով աղէկ յարմարեցան. բարբորիս տուութեամբ գետ քանի մը կտոր լուսակիր անէի, ուստի նորէն առաջին գործողութիւնը կրկնեցի, նախ մտած շոշախելով՝ թղթին գրուած երկն իմանուլէն ետեւ: Իմ անհակասութեանս եւ տխր- ու յանկարծական լուսոյն զորութեանս հաղի կրցայ աս կարմիր թանագով գրուած խորքերը կարդալ՝ «Արեւն, — աղէկ պահաւորէ, կ'եւանդ անկէ կախուած է, Զարհուրանքս ինքզինքս կ'ընեցուցի:

Արեւն, ահագին ու կարհուրեթի բառ մը, որն որ իմ խաւարին բանտիս մէջ աչքիս առջեւ սարսափելի երեւոյթ մը բացաւ, վրաս ահագող մը բերաւ, եւ գորութեանս մնացորդն ալ սպա- սելու կը սպաննար: Անտարակցոյ բարեկամն ծանր պատճառներ ունէր որ ինծի կը յանձնէր թարքա- աւանս մէջ միայ, բայց որչափ որ ինքզինքս նե- ղը իտեցի եւ միտքս ամենեցի, չկրցայ իր ըն- թացքին միտք համոզելու մեկուս թիւն մը սալ: Կորէն իոյն գուսն երթալու եւ պանիկայ բանա- լու փորձ ընել, կամ կանկելով ու պտալով իմ ուր բըլաւ նաւապարներուն ծանուցանել, ալ եւ ոչ մտածելու բան էր. ուստի նորէն անկողնիս վրայ նեւասեցայ եւ հոն գրեթէ 21 ժամ սա- րածի պէս մնացի:

Արեւ մ'եւորը նորէն արթնցայ եւ սկսայ մի- ճակիս խեղճութեան վրայ մտածել. յայտնի կը աննեկի որ հաղի 24 ժամ ալ ծարաւն կարող պիտ'որ բըլամ զիմանալ: Աւստիս քովս թող ստան որեւոր լուսակիրները գրեթէ սպառած էի, բայց սոսնք փոխանակ ծարաւս անցնելու տարութիւնս աւելի եւս սաստկացուցին: Արեւ- կուրս ալ հասնելու մտ էր. հաղիս կտոր մ'ա- պուխտ ունէի. միւս մեծ պաշարս եւ պարսիմա- ները շուն լուխած էր: Գլխիս ցան ամեն բայէ կը տատկանար եւ մեծ գժտապարութեամբ գրա- նուած տեղոյս թանձր եւ խեղդիւ սգը կը շն- չէի: Բայց ասոնցմ շատ աւելի զիս անհանգիստ կ'ընէր շունս վարմանը: Արդէն լուսակիր իրող թիւն վրայ քսելով ստժամանակեայ լոյս մը հա- նած ատեն իր միմիալու ձայնը լսած էի, բայց նոյն ոչոյցութեան մէջ մեծ մտադրութիւն մ'ը- րած չէի. քիչ մ'եւորն կ'ըն որ կէս թնդած ան- կողնիս վրայ տարածուեցայ, արտաքոյ կարգի սու- լիլու եւ խորագուր ձայն մը սկսայ լսել, եւ միւս գնելով իմոյց որ աս անտարտ ձայնն շնէն կու դար, որն որ ստատիկ ոչոյցած էր եւ իր աւ շուրները նոյն միմութեան մէջ սաստիկ կը փայ- լեր. մէկ կողմանէ ալ ախաները կը կրճէր: Ըս նշաններէն համոզուեցայ որ ջրի եւ մարաւ որի պահուութիւնը պիտ'որ կատարուեցած է, եւ չէի գիտեր որ աս վառնաւոր եւ անհոյնէս գուրս կ'ընելու ծակին սաղբուր պատկած անասնոյն ինչ ընեմ: Զէի կ'ընար ինքը պիտ'որ որոշել որ զիմքն սպաննեմ, թեպէտ եւ իմ անձիս պատուութեանն ու պահպանութեան համար աս բանս հարկ էր ընել: Իր հրացոյցս աւաւները միշտ վրաս ուղ- դաւած էին եւ սպաննուից կ'երպարանը մ'ունէին եւ ամեն բայէ յարձակուի մը կ'ընելու փոխ պետք էի ունենալ: Արեւալուս պայտի որ ալ երկոյն ասեն թմ արկելու մէջ չեմ կ'ընար ապահովու- թեամբ միայ, ուստի մեծ գանակ մը, մնացած լուսակիրին չեւն եւ ապուսի կտորը ձեռքս ստի

միջին փրանգի քաճառք դուրս իրկեց, իսկ մնաւոր սարքերն, իր դուրս իրկած վտուտքին գինը 200 միլիոն փրանգի կը մտնեայ: Իր վաճառականութիւնը շատ կը դիւրացնէ Սէն Գեօրգիոս մէջ տարուէ տարի անճամար նաւեր կը մտնեն: Ասկէ դատ ամէն կողմ շինուած էրկաթուղիները: մանաւանդ Հովրի երկաթուղին իր սառուտութիւն մեծ յառաջադիմութիւն մը պատճառեց: Փարիզ իրեն Գաղղիական պատերազմէն կեդրոն դրքի մեծ առուտուր մ'ալ կ'ընէ, ասոր համար 500Էն աւելի գրաւեցաւ, եւ 100 սպորաններ կը զբաղեցնեն:

Փարիսականք ըստած հին գաղղիական ցեղը, Հոռմայեցոց ժամանակէն յատուց Սէն Գեօրգիոս մէկ կըլը ոյն վայր փարիզ քաղքին հինը գրած, եւ հաւանականարար անընցն ցեխտուութեան համար Էուսեփա (ցիխուրաւաք) փարիզայոց ունուոր առած էին: Ամենք ոյ կը համարին որ աս ունուոր գաղղիական Լուսնայ (Զարալաք) բառէն յառաջ եկած ըլլայ: Երկէն Էլուսն Կեանքին ժամանակը փարիզ երկուի քաղքը մին էր եւ Գաղղիայի իրենց ժողովքներն անոր մէջ կըլընէին: Քաղքը Կեանքին դէմ սպասամիւրով Լուսնայի նման զարակուսը զորքով անոր վայր իրկուցաւ: բայց քաղքը անորքէ քաղքը կրակի տուին եւ արձակ դաշտի վայր Հոռմայեցոց հետ գործուցան որուն մէջ իրենց Կանուրկիսս պալատն ինկաւ: Հոռմայեցիք զանիկայ հիմնուած Արիստոտել անոր նորէն շինեցին, մէջ տար բաղնիքներ ալ շինել տուին, բայց երկայն ժամանակ քաղքը միայն ձկնորոց բնակութիւն էր: մինչեւ 360ին Յուլիանոս կայսրը հոն իր ձմերուան բնակութիւնն հաստատեց, շատ ձմեռներ հոն բնակեցաւ եւ պալատ մ'ալ շինել տուաւ, որուն աւերակները մինչեւ հիմայ բուն քաղքին մէջ կը տեսնուին: Ենչոյն Կոստանդ եւ Կոստանդիանոս կայսրները ժամանակ մը հոս բնակեցան եւ արդէն նոյն ժամանակը փարիզ թաղը մը է: հիմակուսն Արեւոյի ջրանցքն ունէր:

Կրանքներն 186ին քաղքին տիրեցին եւ անոր փարիզ անունը տուին, 508ին Վրասիկ զանիկայ իր ինագաւորութեան մայրաքաղաքն ըլլաւ, եւ քրիստոնէութիւնն ընդունելէն ետքը Ս. Ժորճէֆի եկեղեցին շինելու սկսաւ, զորն որ իր կիներ Քլարիլակ լմնացոյ: 650ին Ս. Լանարի Օքէլ 876ին հիմնեց: Սերոփնեկեան էւ Գարոփնեկեան թաղաւորները փոփոխակի փարիզ իրենց մայրաքաղաք ըլին: Սերոփնեկայ պրեյ: Արիստոտել որդի Կարոս մեծ հոս շատ զարգեցներ դրա արձնով ետքը յառաջ էկաւ համալսարանը: Կրանքներն 815ին փարիզն ասար տաին, եւ 876ն էւ 872ին քաղքին արուարձաններն պրեյցին, 885ին նորէն կեան եւ 2 ասոր քաղքը պաշտօնեցին, բայց պարսպ տեղ: Կայն ժամանակը փարիզն մէջ յառաջուան ցրտերուն տեղը կոմներ կը նստէին, ասոնց վերջներ Հուլիան Գարեան 987ին Կաղղիայի թագաւոր ըլլալով փարիզ թագաւորական մայրաքաղաք կըլաւ եւ մինչեւ 1640 Լուսնայի Ժ. Բ. Բ. ժամանակը շարունակեց ոյն որ իր անուար Աերսայլ փոխեց: 1190ին Փիլիպպոս Բարսա քաղքն 8 թաղ բաժնեց որովհետեւ մինչեւ նոյն ժամանակը 4 թաղ կը բաժնուէր, եւ զանիկայ շատ բնագրական: Կայն ժամանակը միայն եկեղեցիները, թաղաւորական պողոտաներն եւ կախողութեանք քաղքէ կին, իսկ մնացած շէնքերը փայտէ: Փիլիպպոս Կեղեցիկ 1311 խորհրդանոցը հաստատեց, նոյն թագաւորն 1313ին Քաճարականայ կարգը ընդունելէն ետեւ անոնց զլուրը Յակոբ Մայի հիմնուած ճոփնէի հասարակին մէջ պրեյ տուաւ: Փիլիպպոս Ալուալին ժամանակը փարիզ 15,000 բնակիչ ունէր: Յոգհան թագաւորին Անգղիացոց քով դերի էր ժամանակը, Կաղղիայի Կարոս 2ար թագաւորն եւ Ենգղիացիք փարիզն մէջ խոտուութիւն մը հանեցին որուն Կաղղիան Կարսից զլուր կեցաւ: Ասոր փոխման էր քա-

ղքին Անգղիացոց ձեռքը մանակ: Բայց Մարտի խոտուութեան մէջ սպանուեցաւ եւ արքայութիւն քաղքը նորէն տուաւ: Ժ. Գ. Կարոս կեանքը քաղքին մէջ մահուանէն կուտրած ըլլաւ: 1367ին Կարոս Ե-ին ժամանակը փարիզ գարնեայ ընդարձակեցաւ եւ 16 թաղ բաժնուցաւ: նոյն Կարոս վերջներ պատարով մը շարժուցաւ: Կարոս Զ-ին ժամանակն, 1420ին Անգղիացիք քաղքին տիրեցին, որն որ երկու տարի յառաջ ժամանակէն էւ ասկէ 100,000 հոգի իր բնակիչներէն կորսնցուցած էր: 1429ին Յոգհանոս Արքիմորճեց յարձակման մը նորէն անուալ, բայց չըջաւ յաղթընէլ: սակայն եօթը տարի ետքը (1436) Յոգհան զանիկայ տուաւ: 1440ին Կարոս անգամ անկաւար կերպով փողոցները գիշերը լուսաորուեցաւ սխուեցաւ: Լուսնայի Ժ. Բ. ժամանակը փարիզն բնակեց թիւը 300,000 հասած էր: 1470ին Սորբոնի համալսարանին մէջ ասպին սպարներ գրուեցաւ եւ միանգամայն թղթատարութիւնն հաստատուցաւ: Փրանկիսկոս Ա-ին ասներ քաղքը շատ զեղեցիացաւ եւ հինգ պարսպի մեծցաւ: 1564ին Կիւլիպրի շինութիւնն սկսաւ, եւ 1578ին Բոն Կեօֆի շինութիւնն զորն որ 1605ին Հեմբիկոս Գ. ընկնուց: 1615ին Լուսնայի պալատն եւ 1629ին Թագաւորական պալատը շինուցաւ սխուս: 1622ին փարիզ Արքիպիսկոպոսի նիստ մ'ուցաւ: Լուսնայի Ժ. Բ. աս մայրաքաղքը շատ զարգացեց, զանազան մահարձաններ կանգնել տուաւ, յողթութեան կամարներ շինեց, քաղքին պատուարը կամայ կամայ փլուզել տուաւ եւ անոր տեղ հիմնուած ծառախորշներն սխուս ընկաւ: 170ին փարիզ Կաղղիայի, Անգղիայի, Սորանիայի եւ Բորդուկայի մէջ հաստատուած խաղաղութիւնը եօթը տարուան պատերազմին վերջ տուաւ: 1783ին հոս գարնեայ Ենգղիայի, Կաղղիայի, Սորանիայի եւ հիւսիսային Ամերիկայի մէջ խաղաղութիւնն հաստատուցաւ որով Ամերիկայի արտուութեան կարգ ընկեցաւ: Լուսնայի յիզափոխութիւնը (1789) փարիզն մէջ շատ բան տրեց: Բայց Կարսի Ե. կայսրը մեծամեծ շինութիւններով զանիկայ նորէն գեղեցկացուց: 1814ին զաշնակից անընթեանց զորքը քաղքին տրեց Տասան Մարտի 30ին փարիզն պատերազմն էր եւ Երկրորդ որդ քաղքին տիրեցին: նոյն տարուան Մայիսի 30ին ասպին փոքիկ խաղաղութիւնը զաշնակեցաւ եւ Կաղղիայի մէջ հաստատուեցաւ, որով Կարսի Ե. ցեղը նորէն Կաղղիական գահն էր եւ մինչեւ 1815ին Մարտի 20 փրեց: նոյն ժամանակը Կարսի Ե. նորէն փարիզ պատարով ստիպուցաւ փախել, մինչեւ որ զաշնակիցը նորէն Կաղղիացոց յաղթելով փարիզ մտան (1815, Յունիս 7) եւ զինքը (պարսպնեան յիշք) նորէն գահը նստեցուցին: Երկրորդ տարին Կաղղիայի 20ին երկրորդ փարիզ խաղաղութիւնը հաստատուեցաւ: Ենկէ ետքը քաղքը ի՞նչ արուեստներու կարմուն շատ յառաջադիմութիւն ընկաւ սկսաւ, եւ ի՞նչ նոր շէնքերով շատ մեծցաւ: Յուլիսի յիզափոխութեանը (1830) Պարսպնեանք զարձեայ թագաւորական գահը կորսնցուցին եւ Լուսնայի Ժ. Բ. Կաղղիայի Կաղղիայի տնտեսն էր, որն որ ամէն թագաւորներէն աւելի փարիզ զարգացեց ու շինուցաւ: 1848ին յիզափոխութիւնը զինքն ալ աս մայրաքաղաքն էր կըլը ստիպեց եւ փարիզ նորէն ըրէ մը ժամանակ հասարակագիտութեան մը

նիստ եղաւ, մինչեւ որ հիմայ փարիզ կայսրը Կարսի Ե. գահը կըլըլով արտաքայ կարգի ծախքով փարիզն իր հիմնուած փառարուութեան ու զեղեցիութեան հասարց, եւ որք որ նորանոր շինութիւններով աւելի էւ զարգացելու հասնէ:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԱՐԿԵՏԻՆԻ ԿԱՆՈՒՄԻՏԵՆԸ:

Լուսնայի արհիւ քաղքը բայց մանաւանդ պատմութի վաճառականութեան գիտուոր տեղն էրկայն ժամանակէ վեր Ամերիկոսմ' Հոռմայեցի մայրաքաղաքն էր: որն որ իր աս ծանրադին գահարկը յղկելու համար անեցած մեծ մեծ գործարաններուն պատճառաւ զեւ շատ մեծ մանակ նոյն դերքը պիտ' որ պահէ: Ամերիկոսմ' արամանք յղկելու արուեստին մէջ Անգլիերիան շատ անցաւ, ինչպէս եւ նոյն արուեստն աս վերջին քաղքին մէջ սկսած եւ բարձր կատարելութեան մը հասած էր: Հիմայ Անգլիերիայի մէջ ասկէ 22 տարի յառաջ հաստատուած շոգիչարժ յղկելու մեքենայ մը է: քանի մ'առանձնական գործարաններ աս արուեստին կը զբաղին, բայց ասոնց յղկած քարերն Ամերիկոսմի յղկուածքէն անկախ տարրեր է որ բազ անկախաւ մը շատ գիշաւ կ'ընայ զանազանի:

Վսնի որ Կոլումբոսայի (Հեղեհաստանի մէջ) համալսար. արամանքի հանքը սարուած է, միայն Պրուսիայի պատմանք կը գործածուի: Եսիկայ իր անդործ միջակին մէջ թղթատարութի Վաշինգտոն Իփրոսի կու գայ, եւ անկէ Լուսնայ, Ամերիկոսմ', փարիզ եւ Անգլիերիա կը բաժնուի, բայց վերջուպէս ամէն Ամերիկոսմ' կը ժողովն որպէս զի յղկուին եւ ձեռի խոթուին: Բայց Ամերիկոսմի գործարաններուն ձարտարութիւնը միայն յղկելու մէջ է, այլ նաեւ քարերը ձգքելու եւ անոնց պահասար մասերը կ'ըրկու մէջ, աս գործարաններն հասարակութիւն գործարանն տուեր կը կատարուի: Կործարաններն անրն որոշեայ ծանրութեանք անգործ աղամանք գործարանն կը յանձնէ զորն որ անիկայ ձգքելէն ետքը, էր ինչ կորուստներն ու փաշ ոլը նորէն նոյն ծանրութեանք կ'տ պէտք է զարձնել: ձգքել գիտուցը գործարքը շատ ըրէ են: Քարերը ձգքուցելէն ետքը երկունք կը կարուին, այսինքն իրենց երեսները կամ անկիւնները կը շինուին, որն որ ուրիշ աղամանքի մ'ողնութեանն ի գործ կը զբուռուի: անիկ ետքը նոյն երեսները աղամանքի բարակ փաշով մանաւոր անիւներու վայր կը յըղկուին ու կը փայլեցուին: Կանգիկոսմ' ն յղկելու գործարաններն ունի, որոնց երկունքն տուած նականայ, իսկ երկայ քաղքին բայց աղամանքի վաճառականայ կը վերարերին, աս ն գործարանայ մէջ 872 յղկելու անիւ կայ զորնք ն շոգիչարժ մեքենաներ կը գործընեն, եւ 300 գործար. կը զբաղեցնեն: Մէկ գրաք աղամանքի յղկելու գինը 6 փոթին է: Ամերիկոսմ' տարին 300,000 գրաք կը յղկէ, որով էւ ասկէ տած տասկին գումարը 1,800,000 փոթին կը համի: Պահայէն 1856ին Իփրոսի կեան աղամանքը 320,000 գրաք էր որոնց ամէն Ամերիկոսմ' խորհուցան էւ հոն յղկուցան: Գաւառուէն մեծ աղամանքի վաճառարաններն դատ 10,000 հոգի նոյն անիւ քարի առուտուր կ'ընեն որոնց 10ին 0 շրեայ է: Տարուէ տարի ծախուած աղամանքին գինը 60 միլիոն փոթին կը համի:

Վ Ի Ե Ն Ն Ա Յ Ի Գ Բ Ա Ս Ա Փ Ո Ւ Ռ Ի Թ Ե Ա Ն Ը Ն Թ Ա Յ Բ Ը

	1857	ՍՊՈՍՈՍՈՒՍ 29 (17)	31 (19)	1 (20)	2 (21)	3 (22)	4 (23)
Վանդերուսմ' 100 հոգանու. ֆի. արժ. ֆիւր.	86%	86%	86%	86%	87	87	2 ամիս տեսու. ետքը
Լուսնայի 100 բնիկ տղի ֆիւր.	103%	103%	103%	103%	103%	103%	1/2 " " " "
Լուսնայի 300 Կոստանդի. ֆիւր.	101	101	101	101	101	101	2 " " " "
Լուսնայի 1 փաշուս օղբիցի.	10.9	10.10	10.10	10.11	10.11	10.11	3 " " " "
Հոռմայեցի 100 մայր պողոտայ.	76%	76%	76%	76%	76%	76%	2 " " " "
Պարսպին 300 ֆրանց.	121%	121%	121%	121%	121%	121%	2 " " " "
Միլիոն 300 տարարական վեր.	107%	103	102%	102%	103%	103%	2 " " " "
Փարիզ 200 ֆրանց.	121%	121%	121%	121%	121%	121%	2 " " " "
Պարսպին 100 աս. Մարտի 120 ֆի.	103%	103%	103%	103%	103%	103%	3 " " " "
Կ. Պրոսի. 1 աս. արք. արժ. ֆիւր.	—	—	—	—	—	—	31 " " " "
Պարսպին.	265	265	265	265	265	265	31 " " " "
Աերսայի (Բոնի.)	8	8	8	8	8	8	31 " " " "
(Ազգս.) Երմանի.	5%	5%	5%	5%	5%	5%	

Վիկենա, Գիլիթարեանց պարսպն: